

فصلنامه رویکرد فلسفه در مدارس و سازمان ها، دوره ۱، شماره ۲، پاییز ۱۴۰۱، صفحه ۵۸ تا ۷۰

تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی بر اساس رویکرد گلاسر بر تغییر سبک هویت نوجوانان بزهکار پسر شهرستان بوشهر

سوده رکنی^۱، محمدرضا بحرانی^{۲*}

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی بر اساس رویکرد گلاسر بر تغییر سبک هویت نوجوانان بزهکار پسر شهرستان بوشهر بود. روش پژوهش حاضر نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون می باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه نوجوانان بزهکار پسر شهرستان بوشهر تشکیل می دهند. حجم نمونه این پژوهش شامل ۳۰ نفر می باشد که از طریق نمونه گیری تصادفی ساده بدست آمد. ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه سبک هویت برزونسکی (۱۹۹۲) بود. یافته ها نشان داد که میانگین نمره سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون بیشتر از گروه کنترل می باشد ولی میانگین نمره متغیر سبک هویت سردرگم - احتیابی در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون کمتر از گروه کنترل می باشد که نشان از تأثیر مثبت آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد و تأثیر منفی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سبک هویت سردرگم - احتیابی در آزمودنی های گروه آزمایش نسبت به گروه گواه دارد. نتیجه گیری کلی پژوهش نشان داد که با تقویت آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی بر اساس رویکرد گلاسر در بین نوجوانان بزهکار می توان به بهبود سبک هویت آنان در مدارس کمک فراوانی نمود.

واژه‌های کلیدی: آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی بر اساس رویکرد گلاسر، سبک هویت، نوجوانان بزهکار.

۱- کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران soudeh.omidvari@gmail.com

۲- استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، بوشهر، ایران (نویسنده مسئول) mrbahrani@yahoo.com

مقدمه

دوره نوجوانی از مهمترین و حساس ترین دوره های زندگی انسان به شمار می رود. در این دوره، تغییراتی در جسم و روان نوجوان رخ می دهد که هر کدام به نوعی بر او اثر می گذارد. گاهی این تغییرات، شخصیت و منش او را به کلی دگرگون می سازد، از این رو شناخت جنبه های مهم روانی، عقلانی، جسمانی و اخلاقی نوجوان، این توانایی را به او و اطرافیانش می دهد تا شیوه صحیح برخورد با تغییرات جسمی و روحی دوره نوجوانی را بدانند. این آگاهی، از بروز ناسازگاریهای خاص این دوران جلوگیری می کند (امیدیان، ۱۳۹۸). از مهمترین مشکلات دوره نوجوانی پدیده بزهکاری است. بزهکاری^۱ پدیده ای اجتماعی و دارای بستر اجتماعی است هر چند که عوامل زیستی، روانی، جغرافیایی، قومی، نژادی و موارد دیگر در نحوه شکل گیری و بروز نوع بزه نقش بسیار مهمی ایفاء می کنند، تبیین مسأله بر اساس عامل محیط اجتماعی، تجدید نگرش در حوزه جامعه شناسی اجتماعی است خصوصاً نحوه عملکرد کوچکترین و مهمترین نهاد اجتماعی یعنی خانواده که نقش مهمی را در همکاری و متجانس کردن رفتارهای هنجاری افراد با محیط اجتماع بر عهده دارد (احمدی سلطان آبادی، ۱۳۹۳). به نظر می رسد افزایش میزان بزهکاری حاکی از تضعیف مناسبات گروهی خانواده بوده، به طوری که وحدت گروهی از هم پاشیده است. به هر میزانی که روابط اعضاء از سیطره روابط صمیمی، عاطفی، و اخلاقی خارج شود، خطر از بین رفتن کارکرد بسیار مهم خانواده آموزش هنجارها و ارزشهای اجتماعی به فرزندان دور نخواهد بود (حیدری، ۱۳۹۳). آنچه مهم است مناسبات و پیوندهای گروه خانواده است به شکلی که افراد به عنوان عاملین نقشها باید به گونه ای ایفای نقش نمایند که کارکرد اساسی حفظ وحدت و انسجام خانواده را به دنبال داشته باشد. خانه ای که از سخن محبت آمیز خالی است آفت رشد ذهنی، عاطفی و اجتماعی نوجوان است، عدم عشق و محبت و نبود ثبات و هماهنگی در خانواده زمینه ساز رفتار بزهکارانه است. هر گاه بنیان عاطفی و اخلاقی خانواده سست گردد روی نظم خانواده تأثیر گذاشته، بزهکاری نیز رخ می نماید (طباطبایی، ۱۳۹۰). نظم و تعادل در خانواده رابطه معکوس با روند بزهکاری دارد. آنگاه که طلاق رو به فزونی می رود، کشمکش های درونی خانواده اوج می یابد و فرزندان در سنین نوجوانی به دور از نظر والدین در ورطه آلامی چون اعتیاد، بزهکاری و ... گرفتار می آیند. به هرحال روابط بین والدین و فرزند، از هم پاشیدگی خانواده و فقدان نظم و تعادل در خانواده، سست شدن عقاید مذهبی و اخلاقی در بزهکاری نوجوانان نقش مهمی دارد (ستوده، ۱۳۹۸).

از سوی دیگر سبک هویت، چیستی هر چیزی است، به انسان که مربوط شود، منظور از آن مجموعه ای از خصوصیت های نسبتاً پایدار است که کسی دارای آن است و به اعتبار آن از دیگران متمایز می شود. این اصطلاح در دهه های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در روانشناسی فردی و جمعی و سپس در جامعه شناسی کاربرد فراوانی یافته است. رواج این اصطلاح حکایت از کشف جدیدی نداشته، چون منظور از آن را پیشتر با اصطلاح های دیگری، مثلاً خصلت یا شخصیت، بیان می کرده اند (شیب، ۲۰۲۱). هویت به معنای احساس تعلق و وفاداری به عناصر و نمادهای مشترک در اجتماع ملی و در میان مرزهای تعیین شده سیاسی می باشد. مهمترین عناصر و نمادها، که سبب شناسایی و تمایز افراد با هویت های گوناگون از یکدیگر می شوند، عبارتند از: سرزمین، دین و آیین، اداب و مناسک، تاریخ، زبان و ادبیات، مردم و دولت است، به این ترتیب، هویت ملی و فرهنگی ما ایرانیان، با توجه به تاریخ و فرهنگ دیرپای ایران، در برگیرنده جوانب گوناگون و مهمی مانند: احساس ایرانی بودن، تعلق خاطر به تاریخ و تمدن، فرهنگ، اخلاق و سنن ملی، زبان و ادبیات، هنرهای ملی، تعهد در حفاظت از سرزمین آبا و اجدادی، استقلال طلبی و

1- Crime

2- Xia

اقتدار ملی و کوشش برای رشد، پیشرفت و آبادانی کشور است (دمادم، ۱۳۹۱). سبک های هویت، ترجیح نسبی افراد برای به کارگیری شیوه های خاص حل مسائل هویتی و پردازش اطلاعات مربوط به خود است. سبک های هویتی از نظر برزونسکی، موارد زیر را در بر می گیرد: سبک اطلاعاتی. افراد دارای سبک اطلاعاتی به صورت فعال و آگاهانه به جست و جوی اطلاعات و ارزیابی آنها می پردازند و سپس اطلاعات مناسب را استفاده می کنند. در سبک هنجاری، فرد در مواجهه با مسائل به شیوه ای واکنشی و هماهنگ با انتظارات گروه های مرجع و دیگران عمل می کند و به صورت خودکار و بدون خودارزیابی، ارزش ها و باورها را درونی می کند (ورمیر^۱، ۲۰۱۸). این سبک با ویژگی هایی مانند وظیفه شناسی مفرط، کمک خواهی، ناشکیبایی و میل شدید به ساختارمندی قضایا، خودپنداره پایدار و عدم تمایل به بررسی اطلاعات ناهمگام با ارزش ها و باورها رابطه دارد. افراد دارای سبک سردرگم/اجتنابی، اهمال کارند و تا حد ممکن سعی دارند موقعیت های تعارض بر انگیز و مستلزم تصمیم گیری را به تأخیر بیندازند؛ در مواقعی که امکان چنین تأخیر وجود نداشته باشد، در تصمیم گیری بیشتر به مقتضیات و پیامدهای محیطی تکیه می کنند (منچو^۲، ۲۰۲۱). در مواقع تصمیم گیری حس ترس و اضطراب نیز دارند و در این موقعیت ها اغلب از راهبردهای نامناسب مانند اجتناب، بهانه آوردن و دلیل تراشی استفاده می کنند، رفتار آنها موقعیتی بوده، الگویی مشخص ندارد (زو^۳، ۲۰۲۰). سبک تعهد یک چهارچوب ارجاعی از ارزش ها که ممکن است خودساخته یا تجویز شده از جانب دیگران باشد. تعهد بر مبنای فرایند تصمیم گیری شامل اتخاذ نظر، انتخاب و رد کردن قرار دارد. تعهد عبارت است از تثبیت و اتخاذ تصمیم هایی نسبتاً بادوام و سرمایه گذاری شخصی روی این تصمیم ها (برزونسکی، ۲۰۰۳).

از سویی دیگر آموزش مهارت‌های اجتماعی^۴ توانایی‌هایی هستند که به ما کمک می‌کنند تا در موقعیت‌های مختلف، عاقلانه و صحیح رفتار کنیم، به طوری که آرامش داشته باشیم، لذت ببریم و در عین حال با دیگران ارتباط سازگارانه و مفیدی را برقرار کنیم و بدون توسل به خشونت یا خودخوری بتوانیم مسائل پیش‌آمده را حل کنیم و ضمن کسب موفقیت در زندگی احساس شادمانی داشته باشیم (گودمن^۵، ۲۰۱۱). مهارت‌های اجتماعی شامل قابلیت بیان افکار در تبادلات اجتماعی، دانش نسبت به نقش‌ها و ارزش‌های اجتماعی، مهارت درک شرایط مختلف اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله و مهارت‌های ایفای نقش‌های اجتماعی است (مولر^۶، ۲۰۱۹). مهارت اجتماعی به مجموعه رفتارهای فراگرفته قابل قبولی گفته می‌شود که فرد را قادر می‌سازد با دیگران رابطه موثر داشته و از عکس العمل‌های نامعقول اجتماعی خودداری کند (ساریکا^۷، ۲۰۱۶). مهارت های اجتماعی، مجموعه رفتارهایی است اکتسابی که از طریق مشاهده، مدل سازی، تمرین و بازخورد آموخته می‌شود و رفتارهای کلامی و غیرکلامی را در بر می‌گیرد و پاسخ‌های مناسب و مؤثر را در بر دارند، بیشتر جنبه تعاملی داشته، تقویت اجتماعی را به حداکثر می‌رسانند و بر اساس ویژگی‌ها و محیطی که فرد در آن واقع شده است، توسعه می‌یابند و از طریق آموزش رشد می‌کنند (سوسمن^۸، ۲۰۱۸). مهارت اجتماعی را مجموعه توانمندی‌هایی است که موجب موفقیت در زندگی اجتماعی فرد می‌شود (چکاتی^۹، ۲۰۱۸). مجموعه توانمندی‌هایی است که موجب موفقیت در زندگی اجتماعی فرد می‌شود. هر فرد برای زندگی موفق در یک جامعه، علاوه بر مهارت‌های فردی به مهارت‌های دیگری نیاز دارد که از آن به نام مهارت‌های اجتماعی یاد می‌کنند. مهارت‌های اجتماعی، مجموعه رفتارهای اکتسابی است که از طریق مشاهده، مدل سازی، تمرین و بازخورد آموخته

- 1- Vermeir
- 2- Mincu
- 3- Xu
- 4- Teaching social skills
- 5- Goodman
- 6- Moeller
- 7- Sarica
- 8- Allan
- 9- Cekaite

می‌شود و دارای ویژگی‌های زیر است و رفتارهای کلامی و غیرکلامی را دربر می‌گیرند و پاسخ‌های مناسب و مؤثر را در بردارند، بیش تر جنبه‌ی تعاملی داشته، تقویت اجتماعی را به حداکثر می‌رسانند و بر اساس ویژگی‌ها و محیطی که فرد در آن واقع شده است، توسعه می‌یابند و از طریق آموزش رشد می‌کنند (الان، ۲۰۱۸).

همچنین با بررسی پژوهش‌ها در داخل و خارج در راستای موضوع مشخص شد که تاکنون پژوهشی جامع در مورد تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی بر اساس رویکرد گلاسر بر تغییر سبک هویت نوجوانان بزهکار صورت نگرفته است و صرفاً موضوعاتی نسبتاً نزدیک در این حوزه انجام شده از جمله اینکه: سیادت (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر عزت نفس و ابعاد هویت کودکان کار پرداختند. نتایج بیانگر این است که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر ابعاد هویت اثر معناداری دارد. آقادی (۱۳۸۹) در پژوهشی به بررسی اثربخشی آموزش انتخاب و کنترل گلاسر بر تحول هویت نوجوانان دختر دوره پیش‌دانشگاهی شهر اصفهان پرداخت. نتایج بیانگر این بود که آموزش انتخاب و کنترل گلاسر بر هویت آشفته و پیشرفت نوجوانان مؤثر است ولی بر هویت زودرس و تعویق افتاده آنان تأثیری ندارد.

در بحث اهمیت و ضرورت پژوهش می‌بایست بیان نمود که برخی از نوجوانان غالباً در صورت فردی و گاهی به صورت گروهی به رفتارهای خلاف روی می‌آورند و به نوعی خرده فرهنگ بزهکاری وابسته می‌شوند. این گروه از نوجوانان ارتباط خود را با خانواده و مدرسه درهم می‌ریزند و با نفی موازین اخلاقی و قانونی به بزهکاری روی می‌آورند. بزهکاری در همه جای دنیا هست و در بین پسران بیشتر از دختران دیده می‌شود (مختار^۱، ۲۰۱۱). فرار از منزل، دزدی، ضرب و شتم، خرابکاری، رفتار وحشیانه، مصرف الکل و مواد مخدر، هتک عفت، قاچاق و قتل را می‌توان در شمار بزهکاری نوجوانان دانست. وقتی یک نوجوان به نوعی از بزهکاری یا انحراف دچار می‌شود، تمایل او برای دست زدن به انواع دیگر بزهکاری یا انحراف بیشتر می‌شود. به همین دلیل نوجوانان دارای این مشکلات معمولاً فقط یک انحراف ندارند (بلت^۲، ۲۰۱۰). ظرفیت‌های شناختی نوجوان به ما کمک می‌کند تا درمان مشکلات او را روش شناختی دنبال کنیم. او از این طریق می‌تواند با آگاهی یافتن از نتایج رفتار خود توانایی خویش را برای مقابله با مشکل و انتخاب رفتارهای بهتری که نتایج رضایت بخش داشته باشد گسترش دهد. نکته مهم دیگر اینکه درمان نوجوانان بزهکار مستلزم همکاری و مداخله مؤثر و نزدیک خانواده اوست. اگر خانواده بتواند به نحو مؤثری نقش خود را در کنترل انحراف نوجوان ایفا کند کمک بزرگی به درمان خواهد کرد. بنابر آنچه بالا گفته شد سؤال اصلی در این تحقیق به این صورت مطرح است که آیا آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی بر اساس رویکرد گلاسر بر ارتقا سازگاری اجتماعی، مسئولیت پذیری و تغییر سبک هویت نوجوانان بزهکار پسر شهرستان بوشهر مؤثر است؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه نوجوانان بزهکار پسر شهرستان بوشهر تشکیل می‌دهند. حجم نمونه این پژوهش شامل ۳۰ نفر می‌باشد که از طریق نمونه گیری تصادفی ساده بدست آمد. ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه سبک هویت برزونسکی (۱۹۹۲) بود.

پرسشنامه سبک هویت برزونسکی (۱۹۹۲): پرسشنامه سبک هویت برزونسکی شامل ۴۰ آیتم می‌باشد. زیر مقیاس‌های آن عبارتند از: سبک اطلاعاتی (۱۱ سوال) سبک هنجاری (۹ سوال)، سبک سردرگم-اجتنابی (۱۰ سوال) و تعهد (۱۰ سوال) می‌باشند. در مقابل هر گویه یک طیف ۵ گزینه ای مقیاس لیکرت قرار دارد و از گزینه کاملاً مخالفم نمره ۱ تا کاملاً موافقم

نمره ۵ را شامل می‌شود. اطلاعاتی (۲ و ۵ و ۶ و ۱۶ و ۱۸ و ۲۵ و ۲۶ و ۳۰ و ۳۳ و ۳۵ و ۳۷) هنجاری (۴ و ۱۰ و ۱۹ و ۲۱ و ۲۳ و ۲۸ و ۳۲ و ۳۴ و ۴۰)، سردرگم اجتنابی (۳ و ۸ و ۱۳ و ۱۷ و ۲۴ و ۲۷ و ۲۹ و ۳۱ و ۳۶ و ۳۸) تعهد (۱ و ۷ و ۹ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۴ و ۱۵ و ۲۰ و ۲۲ و ۳۹) سوالات معکوس (۹ و ۱۱ و ۱۴ و ۲۰). برزونسکی (۱۹۹۲) میزان ضریب آلفای کرونباخ را برای سبک اطلاعاتی ۰/۶۲ و سبک هنجاری ۰/۶۶ و سبک سردرگم-اجتنابی ۰/۷۳ گزارش کرد. روایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از ضرایب همبستگی هر سوال با نمره کل محاسبه گردید و نشان داد که همه سوالات با نمره کل همبستگی معنی داری دارند. پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر به کمک ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۰ بدست آمد.

آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی بر اساس رویکرد گلاسر: آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی با استفاده از محتوای سی دی های آموزشی مرتبط طی ۱۰ جلسه به نوجوانان بزهکار پسر آموزش داده شد. از جمله محتویات این بسته آموزشی شامل خلاصه محتوایی از آشنایی، تشریح مقررات گروه، بیان اهداف و تعهد اعضا، خودارزیابی و تعریف دنیای کیفی، تعیین رفتار، جهت دهی رفتار، زمان حال، برنامه ریزی و انتخاب رفتار، مسئولیت پذیری و رفتار مسئولانه، هفت عادت مثبت و سازنده رابطه، هفت عادت منفی و مخرب رابطه، کنترل بیرونی و درونی و هویت توفیق، هویت شکست و ... می باشد.

جدول ۱ خلاصه محتوای جلسات آموزشی مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی

جلسه	محتوای آموزشی
اول	<p>موضوع: آشنایی، تشریح مقررات گروه، بیان اهداف و تعهد اعضا.</p> <p>هدف: ایجاد رابطه عاطفی و صمیمی با اعضا، ایجاد محیط مشاوره ای گرم و پذیرا، ایجاد انگیزه در اعضا، فراهم نمودن زمینه مشارکت و حضور فعال در جلسات.</p> <p>از اینکه در این جلسه شرکت کرده اید چه احساسی دارید؟</p> <p>آیا فکر می کنید می توانید مطابق قوانین و مقررات گروه پیش بروید؟</p> <p>آیا فکر می کنید می توانید به صورت فعال تا آخرین جلسه همراه گروه باقی بمانید؟</p> <p>فکر می کنید در جلسه چه چیزهایی را به دست می آورید؟</p> <p>فکر می کنید این جلسات می تواند به شما کمک کند؟</p> <p>از این جلسات چه انتظاری دارید؟</p> <p>انتقادات و پیشنهادات خود را بیان کنید.</p> <p>بررسی تکالیف جلسه قبل. بیان بازخورد و احساسات جلسه قبل.</p> <p>تعریف نیازها و خواسته ها، توضیح پیرامون نیازها به ویژه پنج نیاز اساسی طبق نظریه انتخاب (نیاز به بقا، نیاز به عشق و تعلق خاطر، نیاز به قدرت، نیاز به آزادی و استقلال، نیاز به تفریح و سرگرمی). تأکید بر دو نیاز بنیادین یعنی نیاز به دوست داشتن و دوست داشته شدن و نیاز به ارزشمندی که وابسته به یکدیگرند. توضیح این مطلب که خواسته ها و نیازها باید دست یافتنی باشند. فرد باید با مشخص کردن مدت زمان لازم، اتخاذ برنامه و به کارگیری روش مناسب، با انجام رفتارهای منطقی و با جدیت به آنها دست یابد.</p>
دوم	<p>۱۰ الی ۱۵ تا از خواسته ها و نیازهای خود را که می خواهید از هم اکنون تا پنج سال دیگر به آن ها برسید بنویسید.</p> <p>حال براساس اهمیتی که خواسته ها و نیازهای فوق برای شما دارند به آن ها نمره بدهید.</p> <p>از بین نیازها و خواسته های فوق ۵ تا از آن ها که برای شما با ارزش تر می باشند را به ترتیب اهمیت بنویسید.</p> <p>آیا خواسته ها و نیازهای فوق برای شما واقع بینانه و قابل دسترسی می باشند؟</p> <p>احساس و انتظار خود را از این جلسات بنویسید.</p> <p>بازخورد افکار و احساسات خود را نسبت به اعضا و مشاور بنویسید.</p>
سوم	<p>موضوع: خودارزیابی و تعریف دنیای کیفی</p> <p>هدف: بالا بردن روحیه قضاوت ارزشی اعضا درباره رفتارهایشان و شناسایی دنیای کیفی.</p> <p>الان چه کار می کنید؟</p> <p>آیا کاری که انجام می دهید شما را به جایی که می خواهید می رساند؟</p>

<p>آیا رفتار فعلی شما برایتان کارآمد هست؟ آیا تصمیمات شما مفید هستند؟ موضوع: تعیین رفتار، جهت دهی رفتار، زمان حال. هدف: شناخت رفتارهای مؤثر و تعیین مسیر آن ها در جهت نیازها و اهداف، درک ارزش زمان حال. آیا رفتارهای کنونی شما مؤثر و کارآمد هستند؟ آیا این رفتارها در جهت اهداف و نیازهایتان هستند؟ آیا کمک کننده هستند یا آسیب می رسانند؟</p> <p>اگر چه زمان گذشته با واقعیت دردناک آن با شخصیتی که هم اکنون داریم مرتبط است، ولی زنده کردن دوباره آن کمک چندانی با ما و کاری که هم اکنون باید انجام دهید، نمی کند. زنده کردن قسمت هایی از گذشته که لذت بخش بوده، مفید است ولی باید غم و غصه ها را دور بریزیم. یادآوری موفقیتها و پیروزیهای گذشته مفیدند، نه ناکامی ها و شکست های گذشته. ما نباید خود را قربانی و زندانی گذشته بدانیم، زیرا این کار احساس شادمانی و آزادی را برای ما به ارمغان نخواهد آورد، بلکه موجب احساس ناتوانی، درماندگی و ناکارآمدی می شود. همچنین حرف زدن در مورد آینده و پیش کشیدن مداوم آن ها باعث تباهی داشته‌های فعلی فرد می شود، فرد در زمان حال کنترلی بر آینده خود نخواهد داشت.</p> <p>در حال حاضر چه کاری انجام می دهید؟ چه چیزی را هم اکنون و در آینده به نفع خود می دانید؟ آیا رفتارهای کنونی تان شما را به خواسته ها و نیازهایتان می رسانند؟</p> <p>موضوع: برنامه ریزی و انتخاب رفتار</p>	<p>چهارم</p>
<p>هدف: آشنایی افراد با روند برنامه ریزی و اهمیت آن برای موفقیت در کارها، ارتباط، عمل و انتخاب. هم اکنون چه برنامه ای می توانید بریزید که زندگی رضایت بخش تری را برایتان در پی داشته باشد؟ برای شروع در زندگی خود، دوست دارید از امروز چه کاری را انجام دهید؟ آیا رفتاری که برای انجام دادن انتخاب کرده اید، اثربخش و مفیدند؟ آیا انتخاب های بهتری هم می توانید داشته باشید؟ چگونه؟ یکی از انتخاب های خود را نام ببرید و پیامدهای مثبت و منفی آن را بنویسید.</p>	<p>پنجم</p>
<p>موضوع: مسئولیت پذیری و رفتار مسئولانه هدف: بالا بردن سطح تعهد و مسئولیت پذیری افراد برای کنار آمدن با واقعیت ها رفتارهایی که انجام می دهید چه کسی برایتان انتخاب می کند؟ سهام شما در تصمیم گیری ها و انتخاب هایی که می کنید چه اندازه است؟ موضوع: هفت عادت مثبت و سازنده رابطه، هفت عادت منفی و مخرب رابطه هدف: معرفی رفتارهایی که موجب ارتباط سالم و سازنده بین فردی می شود. ارتباط داشتن با دیگران چه نتایجی برای شما به همراه دارد؟ سه مورد ارتباط نداشتن با دیگران چه نتایجی برای شما به همراه دارد؟ سه مورد ارتباط سالم و مفید چه نوع ارتباطی است؟ ارتباط ناسالم و غیرمفید چه نوع ارتباطی است؟</p>	<p>ششم</p>
<p>سه نوع عادت رفتاری خود را که باعث ارتباط بهتر و سالم تر شما با دیگران و اطرافیان می شود، نام ببرید. سه نوع عادت رفتاری خود را که باعث ناراحتی دیگران و اطرافیان می شود، نام ببرید. رعایت کردن چه نکاتی و داشتن چه ویژگی هایی برای داشتن یک ارتباط سالم، مفید و سازنده با دیگران لازم است؟ یک تجربه موفق و یک تجربه ناموفق در ارتباط با اطرافیان و دوستانتان بنویسید. موضوع: کنترل بیرونی و درونی هدف: بالا بردن کنترل درونی فرد شما تا چه اندازه ای می توانید رفتار دیگران را کنترل کنید؟ و چرا؟ دیگران تا چه اندازه می توانند رفتار شما را کنترل کنند؟ و چرا؟ شما می خواهید دیگری کاری را انجام دهد که خودش می خواهد و دوست ندارد. دیگری می خواهد شما را به کاری وادار کند که نمی خواهید. هر دو نفر شما می خواهید یکدیگر را مجبور کنید، کاری را که دوست ندارید انجام دهید.</p>	<p>هفتم</p>

<p>خودتان را مجبور می‌کنید کاری را که دوست ندارید انجام دهید. چه کسی می‌تواند رفتارهای شما را کنترل کند؟ شما رفتار چه کسی را به غیر از خودت می‌توانید کنترل کنید؟ چه کسی می‌تواند روی شما و رفتارتان بیشتر کنترل داشته باشد؟ شما تا چه اندازه می‌توانید دیگران را کنترل کنید؟ دیگران تا چه اندازه می‌توانند شما را کنترل کنند؟ اگر شما بخواهید رفتار شخص دیگری را کنترل کنید، این کار چه پیامدهایی برای موضوع: هویت توفیق، هویت شکست هدف: بالا بردن احساس ارزشمندی با انجام چه کارهایی می‌توانید احساس ارزشمندی و موفقیت نمایید؟ افرادی که دارای هویت توفیق هستند، با چه کسانی رابطه برقرار می‌کنند؟ چرا؟ افرادی که دارای هویت شکست هستند، با چه کسانی رابطه برقرار می‌کنند؟ چرا؟ به نظر شما انسان ارزشمند کیست؟ به نظر شما ملاک های ارزشمند بودن یک انسان چه چیزهایی می‌باشند؟ سهم شما در موفقیت ها و شکست هایتان به چه اندازه است؟ چه چیزهایی باعث می‌شود که شما احساس کنید فردی ارزشمند و توانایی هستید؟ چه چیزهایی باعث می‌شود که شما احساس کنید فردی بی ارزش، درمانده و ناامید هستید؟ با انجام چه کارهایی می‌توانید احساس ارزشمندی و هویت توفیق به دست آورید؟ فردی که دارای هویت توفیق است و احساس ارزشمند بودن می‌کند، با چه کسانی رابطه برقرار می‌نماید؟ فردی که دارای هویت شکست است و احساس بی ارزشی و درماندگی می‌کند، با چه کسانی رابطه برقرار می‌نماید؟ مورد از مشخصات افرادی که دارای هویت توفیق هستند را بنویسید. مورد از مشخصات افرادی که دارای هویت شکست هستند را بنویسید.</p>	<p>نهم</p>
<p>موضوع: جمع بندی و مرور جلسات قبلی: اجرای پس آزمون هدف: آگاه شدن از دیدگاه اعضاء، بررسی نقاط قوت و ضعف جلسات این جلسات برای شما چه نتایجی در بر داشته است؟ آیا انتظاراتی که از جلسات داشتید برآورده شده است؟ آیا فکر می‌کنید به چیزهایی دست یافته باشید که در زندگی آینده و در انتخاب های بعدی به شما کمک کند؟ جمع بندی جلسات قبلی بازخورد افکار و احساسات اعضاء از جلسات انتقادات و پیشنهادات اعضاء از جلسات تشکر و قدردانی از اعضاء و اجرای پس آزمون اعلام پایان یافتن جلسات و خداحافظی</p>	<p>دهم</p>

یافته ها

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول ۱ پیرامون نرمال بودن داده ها و در ادامه در جداول ۲ تا ۵ به تحلیل فرضیه پژوهش پرداخته شد. برای استفاده از آزمون های پارامتریک ضریب همبستگی پیرسون ابتدا فرض نرمال بودن متغیرها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرووف انجام می‌شود که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۲ نتایج آزمون کولموگروف- اسمیرووف برای فرض توزیع نرمال

متغیرها	آماره	سطح معناداری
سبک هویت	۰/۰۴۹	۰/۱۴۲

نتایج آزمون کولموگروف- اسمیرنف نشان می دهد که سطح معناداری برای متغیرهای این تحقیق بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین آماره کولموگروف- اسمیرنف در خصوص متغیرها در سطح ۰/۰۵ خطا معنی دار نبوده و بر این اساس توزیع متغیرها نرمال می باشد.

جدول ۳ میانگین نمره و انحراف معیار سبک های هویت به تفکیک گروه آزمایش و گواه در مرحله پس آزمون

گروه گواه		گروه آزمایش			متغیرها
انحراف معیار	میانگین	تعداد	انحراف معیار	میانگین	
۳/۰۶	۳۱/۸۶	۱۵	۳/۸۳	۴۱/۶	سبک اطلاعاتی
۱/۷۴	۲۸/۲	۱۵	۲/۱۲	۳۲/۰۶	سبک هنجاری
۱/۹۷	۳۲/۲	۱۵	۱/۵۳	۲۵/۷۳	سبک سردرگم - اجتنابی
۱/۹۲	۳۱/۵۳	۱۵	۲/۰۳	۳۷/۸۶	سبک تعهد

یافته ها نشان داد که میانگین نمره متغیر سبک های هویتی اطلاعاتی ، هنجاری و تعهد در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون بیشتر از گروه کنترل می باشد ولی میانگین نمره سبک هویتی سردرگم - اجتنابی در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون کمتر از گروه کنترل می باشد.

جدول ۴ خلاصه نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیری روی نمره های پس آزمون متغیرهای سبک های هویت

اثر	آزمون	ارزش	مقدار F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معنی داری	اندازه اثر
گروه	پیلایی - بارتلت	۰/۹۳۵	۷۵/۰۱	۴	۲۱	۰/۰۰۰۱	۰/۹۳۵
	لامبدای ویلکز	۰/۰۶۵	۷۵/۰۱	۴	۲۱	۰/۰۰۰۱	۰/۹۳۵
	اثر هنتلینگ	۱۴/۲۸	۷۵/۰۱	۴	۲۱	۰/۰۰۰۱	۰/۹۳۵
	بزرگترین ریشه خطا	۱۴/۲۸	۷۵/۰۱	۴	۲۱	۰/۰۰۰۱	۰/۹۳۵

نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری نشان داد که بین گروه های آزمایشی و گواه از لحاظ حداقل یکی از سبک های هویت تفاوت معنی داری در سطح ($P < ۰/۰۰۰۱$) وجود دارد به عبارت دیگر می توان گفت که آموزش مهارت های اجتماعی باعث بهبود سبک های هویت در نوجوانان پسر بزهکار می شود.

جدول ۵ نتایج تحلیل کوواریانس یکراهه در متن مانکوا روی نمره های پس آزمون با کنترل نمره پیش آزمون سبک های هویت

منبع	شاخص ها متغیرها	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	مقدار F	سطح معنی داری	مجدورات اتا
	سبک اطلاعاتی	۵۵۵/۲۸	۱	۵۵۵/۲۸	۴۶/۴۷	۰/۰۰۰۱	۰/۶۵۹
	سبک هنجاری	۱۰۷/۰۲	۱	۱۰۷/۰۲	۳۰/۳۷	۰/۰۰۰۱	۰/۵۵۹
	سبک سردرگم - اجتنابی	۲۸۲/۳۲	۱	۲۸۲/۳۲	۱۵۳/۵۳	۰/۰۰۰۱	۰/۸۶۵
	سبک تعهد	۲۵۵/۷۲	۱	۲۵۵/۷۲	۷۹/۱۸	۰/۰۰۰۱	۰/۷۶۷

تحلیل کوواریانس های یکراهه در متن مانکوا نشان داد که از نظر سبک اطلاعاتی ($F=۴۶/۴۷$ و $p=۰/۰۰۰۱$)، سبک هنجاری ($F=۳۰/۳۷$ و $p=۰/۰۰۰۱$)، سبک سردرگم - هنجاری ($F=۱۵۳/۵۳$ و $p=۰/۰۰۰۱$) و سبک تعهد ($F=۷۹/۱۸$ و $p=۰/۰۰۰۱$) بین گروه آزمایش و گواه تفاوت معنی داری وجود دارد. به عبارت دیگر آموزش مهارت‌های اجتماعی باعث بهبود سبک های هویت شده است. میانگین نمره سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون بیشتر از گروه کنترل می باشد ولی میانگین نمره متغیر سبک هویت سردرگم - اجتنابی در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون کمتر از گروه کنترل می باشد که نشان از تاثیر مثبت آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد و تاثیر منفی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سبک هویت سردرگم - اجتنابی در آزمودنی های گروه آزمایش نسبت به گروه گواه دارد.

بحث و نتیجه گیری

مطالعه حاضر به دنبال تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی بر اساس رویکرد گلاسر بر تغییر سبک هویت نوجوانان بزهکار پسر شهرستان بوشهر بود. یافته ها نشان داد که میانگین نمره سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون بیشتر از گروه کنترل می باشد ولی میانگین نمره متغیر سبک هویت سردرگم - اجتنابی در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون کمتر از گروه کنترل می باشد که نشان از تاثیر مثبت آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد و تاثیر منفی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سبک هویت سردرگم - اجتنابی در آزمودنی های گروه آزمایش نسبت به گروه گواه دارد. مشابه با این یافته ها در تحقیقات سیادت (۱۳۹۳) و آقاگدی (۱۳۸۹) به دست آمده است.

آموزش مهارت‌های اجتماعی باعث بهبود سبک های هویت شده است. برای درک بهتر این تفاوت، میانگین نمره متغیرهای سبک های هویت را در مرحله پس آزمون بین گروه آزمایش و گواه با یکدیگر مقایسه می کنیم. میانگین نمره سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون بیشتر از گروه کنترل می باشد ولی میانگین نمره متغیر سبک هویت سردرگم - اجتنابی در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون کمتر از گروه کنترل می باشد که نشان از تاثیر مثبت آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد و تاثیر منفی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سبک هویت سردرگم - اجتنابی در آزمودنی های گروه آزمایش نسبت به گروه گواه دارد. مهارت‌های اجتماعی توانایی‌هایی هستند که به ما کمک می‌کنند تا در موقعیت‌های مختلف، عاقلانه و صحیح رفتار کنیم، به طوری که آرامش داشته باشیم، لذت ببریم و در عین حال با دیگران ارتباط سازگاران و مفیدی را برقرار کنیم و بدون توسل

به خشونت یا خودخوری بتوانیم مسائل پیش آمده را حل کنیم و ضمن کسب موفقیت در زندگی احساس شادمانی داشته باشیم. مهارت‌های اجتماعی شامل قابلیت بیان افکار در تبادلات اجتماعی، دانش نسبت به نقش‌ها و ارزش‌های اجتماعی، مهارت درک شرایط مختلف اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله و مهارت‌های ایفای نقش‌های اجتماعی است. مهارت‌های اجتماعی، روشی برای بهبود مهارت‌های اجتماعی افراد است. مهارت اجتماعی به مجموعه رفتارهای فراگرفته قابل قبولی گفته می‌شود که فرد را قادر می‌سازد با دیگران رابطه موثر داشته و از عکس العمل‌های نامعقول اجتماعی خودداری کند. مهارت‌های اجتماعی، مجموعه رفتارهایی است اکتسابی که از طریق مشاهده، مدل‌سازی، تمرین و بازخورد آموخته می‌شود و رفتارهای کلامی و غیر کلامی را در بر می‌گیرند و پاسخ‌های مناسب و مؤثر را در بر دارند، بیشتر جنبه تعاملی داشته، تقویت اجتماعی را به حداکثر می‌رسانند و بر اساس ویژگی‌ها و محیطی که فرد در آن واقع شده است، توسعه می‌یابند و از طریق آموزش رشد می‌کنند. از سویی سبک هویت فرایند پاسخگویی آگاهانه و هوشمندانه هر فرد نسبت به ماهیت واقعی خود و آگاهی نسبت به نیازها، توانایی‌ها، ویژگی‌ها و خواسته‌های خویشتن، هویت قلمداد می‌شود. منظور از هویت ملی، پذیرش عضویت در جامعه ایرانی و احساس وفاداری نسبت به آداب و میراث ملی است.

از این در بحث پیشنهادات پژوهش می‌بایست بیان نمود که دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی منظم و مدون در بین دانش‌آموزان به جهت کمک به سبک‌های هویت آنان برگزار گردد. همچنین با استفاده از پروتکل‌های آموزشی مناسب و مدون در زمینه آموزش مهارت‌های اجتماعی به شیوه گروهی بر اساس رویکرد گلاسر به ارتقاء سبک‌های هویت دانش‌آموزان کمک بیشتری صورت گیرد.

References

- Aghagadi, Parisa., (2018), investigating the effectiveness of Glasser's choice and control training on the identity transformation of pre-university girls in Isfahan. Master's thesis. Allameh Tabatabaei University.[in persian].
- Ahmadi Sultanabadi, Leila., (2014), Investigating the effect of social skills training on social adaptation and prosocial personality traits in employees working in health care centers of Tehran University of Medical Sciences, Master's thesis of Payam Noor University, Tehran Province.[in persian].
- Allan, C., Dezuanni, M., & Mallan, K. (2018). Digital Storytelling for Community Participation: The Storyelling Social Living Lab. In Digital Participation through Social Living Labs (pp. 245-262). Chandos Publishing.
- Belet, S. D., & Dala, S. (2010). The use of storytelling to develop the primary school students' critical reading skill: the primary education pre-service teachers' opinions. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 9, 1830-1834.
- Cekaite, A., & Björk-Willén, P. (2018). Enchantment in storytelling: co-operation and participation in children's aesthetic experience. *Linguistics and Education*, 48, 52-60.
- Damadani, Ziba., (2017), investigating the relationship between the amount of satellite media usage and the cultural identity of the youth of Shush city, Master's thesis of Shahid Chamran University of Ahvaz.[in persian].

- Heydari, Abbas., (2014), investigating the relationship between Internet addiction and identity styles among undergraduate students of Payam Noor Abarkoh University, Master's thesis of Shahid Chamran University of Ahvaz.[in persian].
- Mokhtar, N. H., Halim, M. F. A., & Kamarulzaman, S. Z. S. (2011). The effectiveness of storytelling in enhancing communicative skills. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 18, 163-169.
- Moeller, R. W., & Seehuus, M. (2019). Loneliness as a mediator for college students' social skills and experiences of depression and anxiety. *Journal of Adolescence*, 73, 1-13.
- Mincu, C. L. (2015). The impact of personal resources on organizational attitudes: Job satisfaction and trust in organization. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 187, 685-689.
- Omidian, Morteza., (2018), Identity from the perspective of psychology. Yazd: Yazd University Press.[in persian].
- Siadat, Seyyed Morteza Siadat., (2013), Investigating the effect of social skills training on self-esteem and identity dimensions of working children, *Educational Psychology Quarterly*, Volume 11, Number 37.[in persian].
- Sarica, H. Ç., & Usluel, Y. K. (2016). The effect of digital storytelling on visual memory and writing skills. *Computers & Education*, 94, 298-309.
- Sotoudeh, Hedayatullah., (2018), *Social Psychology*. Tehran: Avai Noor publishing house, second volume.[in persian].
- Seyf, Ali Akbar., (2018), a developmental study of students' thinking styles and their relationship with creativity and academic achievement. *Quarterly Journal of Educational Innovations, Quarterly Journal of Education and Training*, No. 19.[in persian].
- Tabatabai, Nafiseh; Tabatabai, Seyyed Shahabuddin; Kakai, Yazdan; Mohammadi Arya, Alireza., (2017), the relationship between identity styles and responsibility with academic progress of 15-18 year olds in Tehran. *Social Welfare Quarterly*, 12(44), 42-23.[in persian].
- Vermeir, P., Blot, S., Degroote, S., Vandijck, D., Mariman, A., Vanacker, T., & Vogelaers, D. (2018). Communication satisfaction and job satisfaction among critical care nurses and their impact on burnout and intention to leave: A questionnaire study. *Intensive and Critical Care Nursing*, 48, 21-27.
- Xia, W., Guo, X., Luo, J., Ye, H., Chen, Y., Chen, S., & Xia, W. (2021). Religious identity, between-group effects and prosocial behavior: Evidence from a field experiment in China. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 91, 101665.
- Xu, C., Gong, X., Fu, W., Xu, Y., Xu, H., Chen, W., & Li, M. (2020). The role of career adaptability and resilience in mental health problems in Chinese adolescents. *Children and Youth Services Review*, 104893.

The effect of social skills training in a group manner based on Glaser's approach on changing the identity style of delinquent boys in Bushehr city

Soudeh Rokni¹, Mohammad Reza Bahrani^{*2}

Type of article: Research

Date Received: 2022-09-23

Date Accepted: 2022-12-10

Abstract

The purpose of this research was the effect of social skills training in a group manner based on Glaser's approach on changing the identity style of delinquent boys in Bushehr city. The present research method is semi-experimental with a pre-test and post-test design. The statistical population of the present study consists of all juvenile delinquents in Bushehr city. The sample size of this research includes 30 people, which was obtained through simple random sampling. The data collection tool in this research was Berzonsky's (1992) identity style questionnaire. The findings showed that the average score of informational, normative and commitment identity styles in the subjects of the experimental group in the post-test phase is higher than that of the control group, but the average score of the variable identity style of confusion-avoidance in the subjects of the experimental group in the post-test phase is less than The control group shows the positive effect of social skills training on informational, normative and commitment identity styles and the negative effect of social skills training on confused-avoidance identity style in the subjects of the experimental group compared to the control group. The general conclusion of the research showed that by strengthening social skills training in a group manner based on Glaser's approach among delinquent teenagers, it is possible to help improve their identity style in schools.

Keywords: teaching social skills in a group way based on Glaser's approach, identity style, delinquent teenagers.

---

1. MA of Department of Clinical Psychology, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran

2. Assistant Professor, Department of Psychology, Payam Noor University, Bushehr, Iran (corresponding author)
mrbahrani@yahoo.com